

մենայն չափու հասակի որդիացելոյ
Հաւրն երկնաւորի . ծննդեամբ Ս . Ա .
ւաղանին , որոյ անուանք ձեր գրեալ
են եւ գրին 'ի գարութեան կենացն
ամէն :

Հայրն Աստուած զձեր Հայրն աւրհ-
նէ . Որդին միածին զձեր ծաղկեալ
Դուռն և որդիքն աւրհնէ . Հոգին ճշ-
մարիտ զձեզ եւ զձեր ննջեցելոյն հո-
գին աւրհնէ ամէն : Այլ և աւրհնեցէ
զձեզ Տէր Աստուած մեր 'ի յերկնէ և
'ի յերկրէ . 'ի ծովէ և 'ի ցամաքէ . 'ի
հրեշտակաց և 'ի մարդկանէ և յամե-
նայն գոյականէ ամէն . աջն անեղա-
կան , սէրն վերնական , գութն արարչա-
կան , ձեզ հովանի և պահապան յայսմ
հետէ մինչ 'ի վախճան ամէն : Եւ ընդ
սակաւ աւրհնութեա ծանուցումն լիցի
ձեզ Քրիստոսի աւրհնեալ քահանայք
և ժողովուրդք , վասն այդ Սարգսիդ , որ
է դա յԱրդմու , խիստ լաւ քրիստո-
նեայ է . բազում տեղիք 'ի ժուռ է ե-
կեր . 'ի Պողոս Պետրոսի գերեզմանն
գնացեր է . Իսպանիա Ս . Յակոբ գը-
նացեր . փափաք ունի յԵրուսաղէմ
գնալու և զՔրիստոսի տնօրինականքն
տեսնել . Ճամբու խաշլբխ չունի , արա-
րէք դորա ողորմութիւն , որ երբ հաս-
նի իւր փափաքանացն և Աստուած ըզ-
ձեզ իւր տեսոյն արժանի անէ կատա-
րողք Աշաշ :

Սոյն վկայականը թիւ և ստորագը-
րութիւն չունի . միայն ճակատը կնիք
մը ունի , որ է Աւագերեց Ղուկաս
վարդապետ :

Ինչպէս կը տեսնուի վկայականի ի
մաստէն , դիտել եկեղեցականի չէ , այլ
կրօնասէր և աշխարհուրաց աշխարհա-
կանի մը՝ որ իւր բարեպաշտ սրտի Աս-
տուածահաճոյ փափաքները լեցնելու
համար աղքատօրէն կը թափառի աշ-
խարհի չորս կողմերը , ուր որ կը լսէ թէ
կայ մի նշանաւոր ուխտատեղի . միայն

Երուսաղէմը կը մնայ , ուր ուղեւորիլ
պատրաստուած ատեն կը հրաւիրուի
'ի վերինն Երուսաղէմ , աշխարհի վրայ
իւր սոյն վկայականէն զատ ուրիշ ոչ
ինչ թողլով . վկայականը ուր և երբ
գրուած է , յայտնի չէ . բայց լեզուէն
և տեղւոյն հնու թենէն հաւանական է
կարծել , որ գոնէ մի քանի հարիւր տա-
րուան ննջեցեալ է :

ՈՒՂԵԻՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ի Սուրբ Էջմիածին . 1876 Յուլի 20 .

(Շարունակութիւն . տես թիւ 2 .)

Զմիւռին քաղաքը թէեւ բազմա-
մարդ և վաճառականութեամբ ծաղ-
կած , այլ երկաթուղին և նաւահան-
գիստը շատ յոյսեր կուտան ուեղի ևս
բարգաւաճելու եւ յառաջանալու :
Բնակիչք Մահմետականք , Հայք , Յոյնք ,
վաճառականք մեծաւ մասամբ . կան
նաեւ տարբեր կրօնով Քրիստոնեայք ,
Հրեայք և Թէղուիթք՝ որ ունին զըս-
րոց և եկեղեցի , որոց վեճակագրու-
թիւնը , և բովանդակ քաղաքին՝ ար-
դէն բազում անգամ գրուած է : Տէ-
րութիւնը հաստատած է աստ ըստիւս-
նէ դպրոցը , ուր կ'ընդունուին աշա-
կերտք առանց խարութեան կրօնի , և
սահմանուած է շատ մի անշարժ կա-
լուածներ քաղաքին մէջ , որոց մեծա-
գումար եկամուտը դպրոցին պիտոյից
կը մատակարարուին : Իզմիր քաղաքը
բարեկից է , ամեն տեսակ բարութիւն-
ներ կը գտնուին , մանաւանդ մրգեղէ-
նի եւ ուտեստի մասին , որ չըջակայ

գիւղերէն խիստ առատութեամբ կը փոխադրեն . մրգեղինաց մէջ երեւելի է խաղողն և սեխն . Աստուաւ բաւական ժամանակ կենալէն զինի շաքարժօր ժամ 9 ին մեկնեցաւ , եւ գիշերը ժամ 5 ին հասանք 'ի Մէտիլինէ (Ռփիլէ) կղզին , աւանը ծովեզերքը շինուած է , կղզին գրեթէ ամբողջ լեռնոտ և բաւական ընդարձակ է՝ և ձիթենեօք ծածկուած . անուանի է ձիթապտուղն և իւղն՝ և խիստ առատութեամբ կը մատակարարէ , ունի նաեւ ուրիշ բերքեր , կենդանիներուն մէջ նշանաւոր է Միփիլէ կոչեցեալ փոքրահասակ ձին , համանուն կղզւոյն , որ յառաջագոյն վայրենի գոլով յետոյ ընտելացուցած են . արքունի բերդը ծովեզերքը բլրակին վրայ շինուած է . բրնակիչք Մահմետականք , Յոյք , կը գտնուին նաեւ Հրեայք : Նաւը շատ փութով աւարտեց իւր գործը , եւ մեկնեցաւ , և կիւրակէ առաւօտ ժամ 3 ին հասանք 'ի Քէնէտոս կղզին , այն է՝ (պոհճայ ապասի) , հեռուէն՝ որ կղզի մի մասը կ'երեւի , այնքան մարդ չի յուսադրէր , զի կան տեղիք որ մշակուած և դաղար և երբեմն ծառեր կ'երեւին , և լեռները բոլորովն լեռնիսկ բերրի և մշակուած արտելը , այգիներով և պարտէզներով ծածկուած դաշտերը՝ բլուրներուն ետեւի կողմը կ'իյնայ , որ ծովէն անտեսանելի է : Նաւահանգիստը բնական փոքրիկ խորշ մի է , հազիւ փոքր նաւերը կարող են սլատսպարիլ . փոքրիկ աւանը ծովեզերքէն սկսեալ ձորակի մի ծոցէն դէպ 'ի վեր կ'ամբառնայ , շինուածք՝ հասարակաց տուններ՝ բերդը ծովեզերքը շինուած է բաւական ամրութեամբ , որոյ հրապարակը կարգաւ շարուած են հրանօթներ . բնակիչք Մահմետականք և Յոյք . աստ կը յաճախեն երբեմն Զմիւռնիոյ հայ վաճառականք ,

և գիւրութեամբ կ'անցնին յանդիման նորին Ասիայ կողմը՝ որ խիստ մօտ է , ուր կը տեսնուին ընդարձակ երկիրներ անտառով ծածկուած , և կը լինի Բալաֆ , այն է կալինի ծառոց պտուղն , ունին մթերանոցներ , և երբեմն իբրեւ զքօսանք և զուարճալի տեղիք տեղիք ընտանեօք կը յաճախեն , այս կղզւոյն դէմ՝ Ասիայ կողմը Պէղէոյ կոչեցեալ տեղին տեսանք խարսխած Անգլիական նաւատորմիլը որ տասն երկու զուհաւոր նաւերէ կը բաղկանար . և յանկարծ նոցա համանատարներէն մին շոգեշարժ մակուկաւ եկաւ եւ անմիջապէս Աւստրիոյ փոստայնի նաւը կանգնեցուց , վեր ելաւ , նաւը՝ ճանապարհորդները՝ բեռը և այլ պարագաները հանգամանքքն ներէն զինի մեկնեցաւ , եւ նաւը իւր ճանապարհը շարունակեց . կարի ըսքանչելի էին երկու կողմի ափունքը իրենց ծառատնկով բլրակներով և բնակչոց տներով , այս տեսարանները փութով փոխուստ առին մեր աչքերէն և ժամը 8 էր հասանք Տարտանելի նեղուցը , այն է լանգ Գալէ պողալէ , նաւահանգիստը գեղեցիկ է՝ և այսուհետեւ ծովուն ընդարձակութիւնը անցուկ նեղուցի կ'փոխարկուի , քաղաքը ծովեզերքը շինուած է , և ետեւի կողմը գէս յարեւելս , ունի ընդարձակ դաշտեր և պարտէզներ և այգիներ , որոց կը յաջորդեն անտառուտ լեռները . քաղաքին ծայրէն փոքրիկ գետակ մի կ'անցնի և ծովը կը թափի , որոյ խորիւրդ փայտեայ կամուրջն նաւէն կ'երեւար . բերդը ծովեզերքը շինուած է ամրութեամբ , ուր կարգաւ շարուած են հրանօթներ : Բնակիչք՝ Մահմետականք , Հայք , Յոյք , և Հրեայք . Հայք գրեթէ 200 գերդաստանէ կը բաղկանան , ունին եկեղեցի և վարժարան , կ'աշխատին հոգաբարձութեան ձեռք բարեկարգել զայն ,

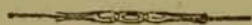
երիտասարդաց շատերը աշխոյժ են և լեզուագէտ, և ամենքն կառավարութեան ծիւղերու մէջ պաշտօն կը վարեն։ Անուանիւ տեղւոյս յախճապակեայ ջրի դորակներն և այլ պէտպէս անօթներն, (չանգ Գուլէ պարպալէ)։ Սորա յանդիման կը տեսնուի Եւրոպիոյ կողմն չիլի պահար աւանն որոյ մերձ է ծովեզերքը կառուցուած փոքրիկ աշտարակածեւ բերդն, հին ժամանակն աստի մինչ ՚ի միւս կողմն ստուար շրջթաներ կը ձգէին նաւերուն անցքը փակելու համար. աստի կ'սկսի Տարտանելի նեղուցը՝ որ Կ. Պօլիս մայրաքաղաքին դուռն և ամուր ապաստանարանն է. սորա Ասիոյ և Եւրոպիոյ կողմերը շինուած են ամուր և հաստատուն բերդեր և ամրոցներ, որոյ մէջ անուանի է (մեծիտիյէ) կոչեցեալ ամրոցն Ասիոյ կողմը, ուր շարուած են մեծամեծ և ընտիր հրանօթներ, եւ պահապան զինուորք կը հսկեն զոյգ և զցերեկ. առանց հարկեցուցիչ հրամանի օտար տէրութեանց պատերազմական նաւերն չեն կարող աստի մուտ գտնալ։ Այս նեղուցին երկու կողմն ալ կան դիւղեր և աւաններ իրենց մը շակուած ագարակներով։ Աստի նաւելով զինի ժամ 12 ին հասանք ՚ի Կելի պօլի. քաղաքը Եւրոպական կողմը ծովեզերքը շինուած է, Օսմանեանք Կ. Պօլիս շտաբ աստի անց ու դարձ կրնէին ՚ի Պրուսա և յԱնգրիանուպօլիս. քաղաքին շրջապատը ծառատունկ պարտէզ խիստ քիչ կերեւին, այլ միայն մշակուած արտեր. ունի գեղեցիկ նաւահանգիստ, որոյ ձուկն առատ, երեւելի շինուածներ աստ չեն երեւիր, միայն քաղաքին մէջ տեղը բլրակին վրայ երկու շէնք, (Հիւնիսար չեօղլու) կոչեցեալ Բնակիչք Մահմետականք, Հայք, Յոյնք, և Հրեայք, գրեթէ ամենեքեան արհեստաւորք։ Նաւը իւր դործը ա-

ւարտէլն զինի երեկոյն ժամ 2 ին մեկնեցանք, և շարունակ նաւելով անցանք Մարմարայի ծովը, և Օգոստոս 2 երկու շաբթի օր ժամ 5 ին հասանք ՚ի Թագաւորեալ քաղաքն Կ. Պօլիս. նաւահանգստէն քաղաքին տեսարանը օրպիսի գեղեցիկութեամբ և սքանչելի կերպով կը տեսնուի, հարկ չէ գրել, զի ամենեցուն յայտնի է։

Իսկ Օգոստոս 18 ին յանկարծ մայրաքաղաքին նաւարանին պատերազմական նաւերէն, և այլ երեւելի պաշտօնատեղեաց հրանօթներն որստացին, և զոյգ ընդ նմին մուկետիկները ամբողջ քաղաքին կ'աւետէին՝ Սուլթան Համիտ երկրորդի գահակալութիւնը, և Սուլթան Մուրատ հինգերորդի գահակեցութիւնը, իւր գլխոյ հիւանդութեան պատճառաւ. սորա թագաւորութիւնը միայն երեք ամիս տեւեց։ Նոր թագաւորին գահակալութեան առթիւ, ըստ Օրինաց երեք գիշեր ճրագաւառութեան և հրախաղութեան շքեղ հանդէսներ կատարեցան, իսկ մենք Օգոստոս 22 ին կիւրակէ առաւօտ կանուխ Ռուսաց ընկերութեան օպէս անուն շոգենաւով մեկնեցանք Կ. Պօլսէն, նաւարկելով դէպ ՚ի Վոսիտրանի նեղուցը, միշտ ՚ի նկատի ունելով երկու ամիսնց զուարճալի տեսարանները. կայսերական՝ նախարարաց և այլ երեւելի անձանց շքեղ և հոյաւ կապ շինուածներն, գիւղերը, պարտէզները և այլ զբօսանոց վայրերը, որոց սքանչելի դիրքը, օգոյն առողջութիւնը, առողջարար ջրոց բարեւաւութիւնը, ամենեցուն յայտնի է. այս նեղուցը աւարտելէն զինի՝ մոտանք Սեւ ծովը, նաւարկելով դէպ յարեւելս Ասիոյ կողմն, և մինչեւ երեկոյ խիստ սաւալ կեւերեւելին եղբորը, մի միայն լեռներու շղթայ մի, և այն հաղիւ նշմարելի, և այլ աննշան և տարակուսելի

իրեր : Իսկ ի լուսանալ երկուշարթի առաւօտեան , որ նաւը աւելի եղերքնեռուն մերձեցած էր , սկսան երեւիլ Սփոյ բարձրաբերձ լեռանց միապողաղ շղթայից շարքը , բովանդակ ծածկուած հարուստ եւ ծխի անտառներով , եւ տեղ տեղ անտառէ այն ինչ զերծած լեռանց կողերը մշակուած փայլիկ անգաստաններ , բնակչաց խղիկները եւ խրճիթները , որոնք այսր անդր բլրակներու վերայ եւ ծորակներու մէջ ցրուած են , եւ ամեն կողմէն արծաթափայլ աղբերականց բարեհամ ջրերը կը հոսին : Այս բնութեան բնական բարիքները բարեգարգողին նախաինամութեամբ արարչագործուած զարդարուած եւ շքեղացած են , խիստ ուրախութիւն եւ բերկրութիւն կ'պատճառեն մարդուս սրտին , թողունք այն բիւրաւոր եւ ազգի ազգի օգտակար բարիքները , շահեկան եւ արդիւնաւոր նիւթերը , զորս առատօրէն կընձեռեն մարդկային ազգի պիտոյից :

(Շարունակելի :)

Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն Ք

Անցեալ ամսոյ վերջերը Ս . Աթուոյս Միաբան Գեր . Տ . Ներսէս նորապսակ եպիսկոպոսը ողջամբ Ս . Աթուոս ժամանեց : Ս . Մենդեան օրերը իւր հայրենիքն ի Թեքիրտաղ անցուցած ըլլալով՝ ուշ մնացած էր : Ընդունուեցաւ Միաբանութեան կողմէն սիրալիր ընդունելութեամբ եւ եկեղեցական հանգիսիս :

— Բաղաբիս Վսեմ . Կառավարիչը , որոյ ուղեւորութիւնն ի Դամասկոս ան-

ցեալ ամիս գրած էինք , ներկայ ամսոյս վերադարձաւ եւ այժմ իւր պաշտօնին զուխն է :

— Շրջակայ արաբական ցեղերն , որք տեսակ մի ազատ եւ վրանաբնակ ժողովուրդներ են , գրեթէ շարունակ զանազան պատճառներով իրարու հետ կռուոյ մէջ են . ինչպէս ներկայ ամսոյս Գաղայի կողմերը երկու մեծ ցեղեր Թարապիւն եւ Դէյաթա կոչեցեալք , հողային խնդիրներու պատճառաւ կռուոյ բռնուելով՝ բաւական մարդոյ կորուստ եղած է : Դէյաթա ըսուածները կառկածելով Թարապիւններէն՝ հայր Աբրահամս գիւղերն կ'ապաստանին եւ գիւղացւոյ օգնութիւնը կը խնդրեն որոնք միանալով Դէյաթաներուն հետ նախարձակ կրկան իրենց թշնամեաց վերայ , բայց 75 հօգի կը կորսնցնեն . երկրորդ անգամ Թարապիւնն նախարձակ կրկան եւ բաւականին ալ աւար կ'առնեն բայց եօթը անուանի ձիաւորներ կորուստ կը տան : Տեղական Կառավարութիւնը այս արիւննառուշտ կռիւներուն վերջ տալու համար բաւականին ջօրք եւ երկու թնթանօթ զրկեց . տեսնեմք ինչ վիճակն պիտի ունենայ :

— Ամսոյս 15 ին յաւալի եւ սրտաճմիկ գէպը մի տեղի ունեցաւ : Իտալացի քսան եւ ութ տարեկան ուխտաւոր երիտասարդ մի , նոր ամուսնացեալ , իւր ընկերով հետ Յորդանան կերդայ . եւ անտի վերադարձին Դրժուիէան լեռը կ'ելլէ . նախ՝ երիտասարդը առանձինն կ'ելլէ եւ կ'իջնէ . երկրորդ անգամ իւր ամուսինն ալ հետը առած կ'ելլէ . բայց յանկարծ ոտքը սահելով կիյնաւ եւ վրան գտնուած ատրճանակը (րէվոլվըր) պարսպուելով՝ կը զարնուի . Լատինք դժբաղդ երիտասարդին դիակը բերին յերուսաղէմ եւ չը թաղած Գեթսեմանիի պարտեզին մէջ բժշկացքնութեան յանձնեցին , որք ճեղքե-